

Vijfentwintig jaar Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis

J.A.J. VERVLOET

Tijdschrift voor
Waterstaatsgeschiedenis
27 (2018) 1/2, 71-78

De totstandkoming van het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis is op een heldere manier omschreven in een 'In Memoriam' van 2011 waarin werd stilgestaan bij het overlijden van Prof. mr. H. van der Linden, emeritus hoogleraar Rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit. Samen met C. Streefkerk en C. Dekker nam Van der Linden 'in 1986 het initiatief tot de oprichting van de Contactgroep Nederlandse Waterstaatsgeschiedenis. Aanleiding was Van der Lindens emeritaat waardoor hij als belangrijk aanspreekpunt voor de Nederlandse waterstaatsgeschiedenis wegviel. Deze contactgroep vormde zichzelf in 1990 om tot de huidige Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis' (2011, p. 100) waarvan Van der Linden de eerste voorzitter werd. Mei 1992 volgde de presentatie van het eerste nummer van het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis (TvWG) waardoor men hoopte om de kennis over de waterstaatsgeschiedenis breder dan voorheen te kunnen uitdragen en zo mogelijk verder te verdiepen. Sindsdien zijn er vijfentwintig jaargangen verschenen. De redactie van het eerste uur bestond uit L.A.M. Giebels, A.P. de Klerk, J.J. Pilon, A. Stapel en Chr. Streefkerk.

Uitgangspunten

De bedoeling van deze bijdrage is om inzicht te krijgen in de inhoudelijke ontwikkelingen die het tijdschrift gedurende deze periode, tot en met 2016, heeft doorgemaakt. Daarbij gaat het onder andere om de onderwerpen die in de verschillende artikelen zijn aangesneden, om de geografische spreiding van de bijdragen en om de tijdvakken die door de geanalyseerde artikelen beslagen worden. Voorts wordt aandacht besteed aan de auteurs: wie waren deze lieden, waar waren zij werkzaam, was er sprake van een grote diversiteit of werd de inhoud hoofdzakelijk bepaald door een beperkte groep noest arbeidende auteurs?

Deze vragen kunnen alleen worden beantwoord door per jaargang de informatie zo goed mogelijk te rubriceren. Dat is niet altijd meegevallen. Zeker wat betreft de onderwerpen die in de artikelen zijn beschreven en bij het beoordelen van de daarbij beslagen periodes treden vaak overlappingen op. Een strakke afbakening is dan minder eenvoudig dan men in eerste instantie zou denken. Daarbij kon vaak niet worden ontkomen aan een zekere mate van subjectiviteit. Wanneer een andere auteur als schrijver dezes met het materiaal aan de slag zou zijn gegaan, is het goed denkbaar dat in bepaalde gevallen andere grenzen zouden zijn getrokken. Bovendien is het zo dat veel artikelen zich kenmerken door een zekere mate van multidisciplinariteit. Het één hangt immers samen met het ander. Wat is dan doorslaggevend voor de keuze? We vragen de kritische lezer daarom bij voorbaat om clementie te betonen.

Waar willen we met dit artikel naar toe? Beoordeling van de kwaliteit van individuele artikelen is uitgesloten. We mogen er immers van uitgaan dat de redactie door de tijd heen steeds voldoende gekwalificeerd was om het kaf van het koren te scheiden.

Evenmin acht ik mij bevoegd om in dit verband systematisch in te gaan op eventuele verouderde inzichten die in de artikelen ten beste worden gegeven. Waarschijnlijk zou

dan geen enkel artikel uit een iets verder verleden de toets der kritiek geheel of gedeeltelijk kunnen doorstaan. Ons wetenschapsterrein heeft zich, door de jaren heen, razendsnel uitgebreid en verdiept. Alleen al de vele proefschriften en overzichtswerken die in de boekbesprekingen in ons tijdschrift aan de orde komen, getuigen van een enorme progressie. Ook het bibliografisch overzicht laat zien dat men in de afgelopen tijd in de waterstaatsgeschiedenis en bij aanverwante disciplines, zoals de historische geografie, niet stil heeft gezeten. Berlijck gezegd lijkt het mij trouwens onmogelijk om uit deze veelheid aan informatie voor ieder afzonderlijk onderwerp tot een afdoende gewogen oordeel te komen. Daartoe ontbreekt de tijd en is mijn kennis, gezien de breedheid van het onderwerp, te beperkt.

De oorspronkelijke doelstellingen

Wel kunnen we misschien een oordeel vellen over de mate waarin de inhoud van het tijdschrift een weerspiegeling is van de oorspronkelijke doelstellingen. Deze doelen zijn verwoord in een artikel van de huidige hoogleraar waterstaatsgeschiedenis Petra van Dam, waarin zij reflecteert over hetgeen de eerste tien jaar door de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis is gepresteerd (TvWG 1998). Zij geeft aan wat de oprichters, en met name C. Dekker, met het tijdschrift voor waterstaatsgeschiedenis voor ogen stond.

Een eerste punt was dat er, volgens hem, na de jaren vijftig veel vooruitgang was geboekt bij de kennisvermeerdering betreffende de waterstaatsgeschiedenis van de middeleeuwse periode maar dat er een leemte optrad met betrekking tot meer recente gebeurtenissen. Juist de ontwikkelingen die zich voordeden in latere perioden zouden meer aandacht verdienen.

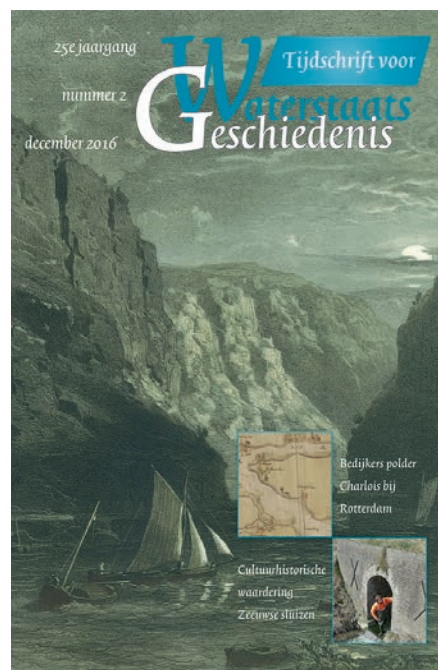
Een tweede punt was dat de aandacht in de toekomst minder gericht zou moeten zijn op een beschrijving van het ontstaan van de instellingen die zich met de waterstaatszorg bezighielden, zoals hoogheemraadschappen en waterschappen, maar dat een en ander in een breder maatschappelijk kader diende te worden geplaatst. Heel concreet betekende dit volgens hem dat er meer aandacht zou moeten worden geschonken aan de relatie van de waterstaatszorg met verwickelingen van landschappelijke aard en met zich wijzigende agrarische, technische en economische omstandigheden.

Een derde punt was dat hij beklemtoonde dat de Nederlandse waterstaatszorg niet op zichzelf stond, maar moest worden beschouwd binnen een breder ruimtelijk, grensoverschrijdend, kader. Daarbij werd met name gewezen op de betekenis van Vlaanderen als regio waar de strijd tegen het water in al zijn facetten al heel vroeg een aanvang nam. De daar ontwikkelde organisatievormen en beheerstechnieken vormden een inspiratiebron voor de bewoners van de meer noordelijk gelegen kuststreken.

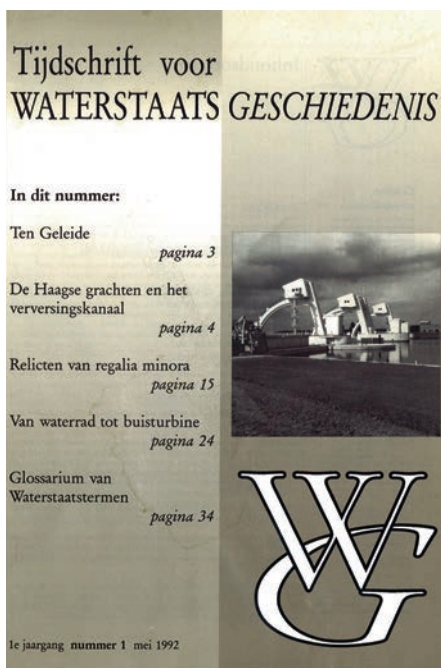
Een vierde punt was dat hij aandacht vroeg voor biografische aspecten. Wie waren de personen die zich in het verleden in praktische zin met de waterstaat bezig hielden en waaruit bestond hun bijdrage?

Een vijfde punt was dat er behoefte aan een 'vocabularium', een glossarium met waterstaatkundige begrippen waarmee ook minder in de waterstaat ingevoerde lieden hun weg in de waterstaatkundige terminologie zouden kunnen vinden. Ten behoeve van de ondersteuning van historisch onderzoek is het van groot belang dat vooral verouderde en enigszins in onbruik geraakte termen in zo'n woordenboek worden opgenomen.

Als zesde en laatste punt schetste Dekker de behoefte aan het opzetten van een bibliografie van aan de waterstaat gerelateerde verhandelingen. Dit moest de toegankelijkheid van elders verschenen publicaties vergemakkelijken.

Afb. 1 Jaargang 2016 nummer 2 van het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis.

Afb. 2 Het eerste nummer van de eerste jaargang van het Tijdschrift voor Waterstaats-geschiedenis.

Wat ervan is geworden

Bekijken we welke doelstellingen in het tijdschrift zijn gerealiseerd, dan mag worden opgemerkt dat niet alles wat de oprichters voor ogen stond één op één tot stand is gebracht. Zoals zal blijken, heeft de redactie zich tot dusverre echter wel steeds zoveel mogelijk aan het hierboven geformuleerde format geconformeerd.

Wat betreft het eerste punt, het benadrukken van de Nieuwe en de Nieuwste Tijd (respectievelijk de periodes tussen 1500 en 1800 en tussen 1800 en heden) is de score met wat goede wil zeker niet onbevredigend: over de periode tussen 1500 en heden zijn over deze twee periodes in totaal 96 artikelen geschreven. Niettemin zijn er toch nog 32 artikelen gewijd aan ontwikkelingen die zich vóór 1500 afspeelden. Het beeld wordt enigszins versluierd doordat zich naast dit 32tal veertien bijdragen bevinden waarin oudere en jongere periodes in elkaar overlopen. Zo komen we, met een beetje kwade wil, tot een totaal van 46 artikelen die niet aan het oorspronkelijk geformuleerde doel tegemoet komen. Daaraan moeten we ook nog 24 artikelen toevoegen die we niet direct aan een bepaalde periode kunnen koppelen. Eindresultaat: 96 artikelen waarin ex-

pliciet onderwerpen beschreven zijn die zich vanaf 1500 afspeelden, tegenover 70 artikelen die onderwerpen beschrijven van vóór 1500 of die zich moeilijk naar tijdvak laten indelen. Of dit werkelijk een onoverkomelijk bezwaar is, laten we graag over aan de beoordeling van de lezer.

Gaan we na hoe het tweede punt scoort, dan blijkt dat de organisatorische aspecten van de waterstaatszorg nog steeds vrij ruim aan de orde komen: maar liefst dertig bijdragen houden zich hiermee bezig. Daar staan echter wel 64 artikelen tegenover die een andere, meer naar de wensen van de *founding fathers* toegesneden, inhoud hebben gekregen. Van deze 64 zijn er twintig waarin de landschapsgenese, op een of andere wijze gerelateerd aan de waterbeheerproblematiek, centraal staat. Bijdragen van meer technische aard, die ook in het wensenlijstje van de drie oprichters voorkomen, zijn zeker niet onderbelicht. We noemen in dit verband onderwerpen als waterbouwkunde, dijken, techniek, aanleg van wegen en kanalen en ontwatering die tezamen 26 artikelen opleveren. Een groot deel (dertien stuks) van de resterende artikelen van de groep van 64 is gewijd aan overstromingen, deels veroorzaakt door stormvloed en deels ook ten gevolge van door de mens geïnitieerde inundaties. Vooral van maatschappelijk belang is de aandacht die in een vijftal artikelen is geschonken aan uiteenlopende erfgoedonderwerpen die met de waterstaat samenhangen.

De internationale context, genoemd onder punt drie, wordt in het tijdschrift vertegenwoordigd door een inhoudelijk heel bont cluster van in totaal 21 artikelen. Daarvan zijn er zeventien gewijd aan onderwerpen uit Europa en vier uit Azië. Teleurstellend is het feit dat publicaties over Duitse en Belgische toestanden (elk drie artikelen) zo dun gezaaid zijn. We delen met deze landen één kustlijn, maar het is blijkbaar moeilijk om over de actuele landsgrenzen heen te kijken. We mogen er van uitgaan dat het Noordzeegebied, ook in het verleden, in waterstaatkundig opzicht een eenheid vormde waarbinnen uitwisseling van kennis en ervaring veelvuldig plaatsvond. We hadden hierover in de afgelopen jaren graag wat meer informatie aangereikt gekregen. In dit opzicht worden in het tijdschrift trouwens ook bijdragen uit Denemarken en het Verenigd Koninkrijk node gemist.

Over het vierde punt, de biografische schetsen, is een veel positievere grondhouding op zijn plaats. Tussen 1998 en 2008 zijn veertien voor de waterstaat belangrijke personages de revue gepasseerd. Voor dit project is met name de inbreng van ons lid mevrouw Marie-Louise ten Horn-van Nispen (Technische Universiteit Delft) van onschatbare waarde gebleken. Zij alleen was verantwoordelijk voor maar liefst negen van deze veertien ar-

tikelen. De nadruk ligt op korte biografische bijdragen over personen die na 1800 een doorslaggevende rol hebben gespeeld op het vlak van de waterbeheersing in ons land. Vaak gaat het om leidinggevendenden uit de kring van Rijkswaterstaat. Het is wel de vraag of hiermee alle lacunes naar behoren zijn opgevuld. Het stoppen van de reeks in 2008 lijkt samen te hangen met de afwezigheid van onderzoekers die een persoonlijke belangstelling voor dit type onderzoek hebben en/of daarnaast ook de praktische mogelijkheden hebben (en krijgen) om aan dit interessante onderwerp te werken. Het besef dat men staat op de schouders van reuzen kan helpen om bewust te blijven van het feit dat innovatie niet mogelijk is zonder de vooruitgang die door vorige generaties met vallen en opstaan is geboekt. Innovatieve inzichten en toepassingen komen niet uit de lucht vallen maar passen in een longitudinaal historisch proces. Wellicht kan het biografisch onderzoek in de toekomst door de redactie weer eens wat meer worden gestimuleerd, hoewel we ons wel bewust zijn van het feit dat hiervoor dan wel een goede organisatorische voedingsbodem moet bestaan. Uiteindelijk zou dit kunnen leiden tot een meer omvangrijke publicatie waarin de vakinhoudelijke ontwikkelingen binnen en tussen groepen onderzoekers door de tijd heen in hun onderlinge samenhang systematisch zijn beschreven.

Aangaande het vijfde punt, de wens een ‘vocabularium’ of ‘glossarium’ van waterstaatstermen tot stand te brengen, constateren we dat dit onderdeel succesvol is afgerond. Al vóór de oprichting van het tijdschrift vormde zich vanaf 1989 een kleine commissie bestaande uit een vijftal actieve leden: Helga Danner, Ben van Rijswijk, Chris Streefkerk, Frits David Zeiler en Jan Kuys. De laatste zag zich al spoedig gedwongen afscheid te nemen wegens drukke werkzaamheden, waarna het resterende viertal de werkzaamheden met voortvarendheid voortzette. Men besloot om de alfabetische volgorde als leidraad aan te houden. Te beginnen met het eerste nummer van het tijdschrift, dat in 1992 verscheen, behandelde men in nagenoeg elke nieuwe aflevering (twee per jaar) telkens per letter een andere groep waterstaatstermen. De samenstellers gingen ervan uit dat deze manier van publiceren de lezers zou uitdagen om kritische kanttekeningen te plaatsen en op omissies te wijzen, waardoor het glossarium verder aan kwaliteit zou winnen. Met gebruikmaking van de opmerkingen en aanvullingen die de schrijvers van het glossarium inderdaad met regelmaat bereikten, is voortdurend verder geschaafd aan de omschrijving van de lemma’s tot deze qua vormgeving en inhoud een eenheid gingen vormen. De presentatie per aflevering van het tijdschrift is in 2001 tot een afronding gekomen. Daarna is toegewerkt naar een bundeling van de verschillende artikelen, hetgeen leidde tot het verschijnen van een handzaam boekwerkje onder de titel *Polderlands. Glossarium van waterstaatstermen* (Wormer 2009).

De bibliografie, het zesde wenspunt van de pioniers die aan het begin van het tijdschrift stonden, werd aanvankelijk met de nodige *Schwung* aangepakt. Verzorgd door Th.P.M. van der Fluit, werkzaam in het Rijksarchief in Noord-Holland (vanaf 2005 het Noord-Hollands Archief genoemd), verscheen tot en met 2006 met regelmaat – in principe elk jaar één aflevering – een overzicht van nieuw verschenen werken op het terrein van de waterstaatsgeschiedenis. Dit betrof met name boeken en artikelen verschenen in publicaties van aanverwante disciplines zoals rechtshistorie, archeologie, hydrografie, economische geschiedenis, landbouwgeschiedenis en historische geografie. Helaas moest men dit waardevolle onderdeel vanaf 2007 afstoten. Het zou wenselijk zijn deze activiteit weer opnieuw op te pakken, want een echt compleet tijdschrift hoort een dergelijke rubriek eigenlijk wel te hebben. Er zullen zich echter waarschijnlijk maar weinigen groepen voelen om deze veeleisende taak, als vrijwilliger naast de eigen betaalde werkzaamheden, op zich te nemen.

Afb. 3 In 2009 verscheen het Glossarium in boekvorm.

Nieuwe initiatieven

Bij een volwassen tijdschrift hoort ook het bespreken van nieuwe publicaties. Daartoe is al heel vroeg een rubriek 'Boekbespreking' geïntroduceerd. In het begin gebeurde dit incidenteel en waren er veel afleveringen zonder boekbesprekingen, maar vanaf 2004 kan men in bijna elke aflevering één of zelfs meerdere boekbesprekingen tegelijk aantreffen. In de afgelopen vijftientig jaar werden op deze wijze veertien proefschriften en vijftig andere omvangrijke publicaties aan een kritisch commentaar onderworpen. Het nut hiervan is zonneklaar: men kan op deze manier op de hoogte raken van de meest actuele wetenschappelijke ontwikkelingen en discussies.

Vanaf 1997 is ook de mededelingenrubriek 'Peilingen' in het leven geroepen. Hiermee tracht men de lezers op de hoogte te houden van gebeurtenissen, projecten en producten die voor hen, als geïnteresseerden in de waterstaatsgeschiedenis, van belang kunnen zijn. Ook deze rubriek is in principe in elke aflevering van het tijdschrift opgenomen. Dit vaste onderdeel is mede bedoeld om de onderlinge band tussen de leden van de Vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis, tevens abonnees van het tijdschrift, te versterken en hun blik naar buiten te verruimen.

Wie zijn de auteurs en wat is hun achtergrond

Hier willen we de vraag beantwoorden welke personen aan de in het tijdschrift geschreven artikelen hebben bijgedragen. Het gaat niet om een beperkt aantal: we tellen maar liefst 137 verschillende auteurs. De redacteuren mogen kennelijk niet klagen over een gebrek aan belangstelling van buiten. Bezien we het optreden van het hoge aantal auteurs vanuit een andere gezichtshoek, dan mag misschien ook worden opgemerkt dat de redactieleden kennelijk voldoende relaties met het werkveld van de waterstaatsgeschiedenis onderhielden om potentiële auteurs voor hun tijdschrift te kunnen interesseren. De waarheid zal waarschijnlijk ergens in het midden liggen. Gezien het ontbreken van meer gedetailleerde informatie over aanmelding en werving, is het moeilijk na te gaan wat zich precies in de schoot van de opeenvolgende redacties heeft afgespeeld.

We hebben ook bekeken in welke werkkring al die auteurs verkeerden toen zij een bijdrage tot het tijdschrift leverden. Daartoe onderscheidde we vier categorieën: 1: personen aangesteld bij universiteiten of andere wetenschappelijke instellingen; 2: professionals werkzaam bij beleidsinstellingen, particuliere adviesbureaus en promovendi; 3: archiefmedewerkers en 4: amateuronderzoekers en (pas afgestudeerde) studenten.

De eerste categorie, bestaande uit lieden werkzaam bij wetenschappelijke instellingen zoals de KNAW, reguliere universiteiten en de Open Universiteit, treedt sterk op de voorgrond. Niet minder dan 37 auteurs zijn de afgelopen eeuw aan deze instellingen verbonden (geweest). De tweede categorie, bestaande uit medewerkers werkzaam bij beleidsinstellingen, particuliere adviesbureaus inclusief al dan niet officieel aan universiteiten verbonden promovendi, is ook ruim vertegenwoordigd. We mogen 59 auteurs onder deze categorie rangschikken. Het aantal archiefmedewerkers, de derde categorie, is slechts beperkt: hierbij kwamen we uit op dertien auteurs. De vierde categorie bestaande uit amateurs en studenten mag zich weer in een hoger aantal scribenten verheugen: hier komt de som uit op zesentwintig. Van twee personen konden de antecedenten niet worden achterhaald.

Kijken we naar de differentiatie binnen deze categorieën, dan zien we dat in de eerste categorie de Technische Universiteit Delft met in totaal tien scribenten het hoogste scoort. De tweede plaats wordt gedeeld door de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam met zeven personen elk, gevolgd door de Vrije Universiteit met drie onderzoekers. De andere universiteiten volgen op eerbiedige afstand met steeds één onderzoeker per instelling. In Nederland zijn dit Leiden, de Open Universiteit en Wageningen.

De KNAW verschijnt ook éénmaal ten tonele. In België zien we Antwerpen, Gent en Leuven op het lijstje figuren en Duitsland sluit de rij met inbreng uit Darmstadt, Kiel en München. Geheel afwezig zijn Eindhoven, Groningen, Maastricht, Tilburg en Twente.

Bij categorie twee is een aantal auteurs werkzaam die onder beleidsondersteunende instellingen zoals de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (voorheen ROB en RDMZ), Rijkswaterstaat, Provinciale Waterstaat en de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland ressorteren. Daarnaast vinden we hier auteurs verbonden aan instituten voor toegepast onderzoek. Voorbeelden hiervan zijn het Archeologisch Diensten Centrum (ADC), de Environmental Science Group van de Wageningen University (ESG, voorheen ALTERRA) en Deltares. Een andere groep auteurs is werkzaam aan bureaus die in opdracht historisch onderzoek verrichten en publiceren. Vooraanstaande onderzoekers op dit terrein zijn onder meer Frits David Zeiler, Willem van der Ham en Maili Blauw. Overigens kenmerkt deze categorie zich door zo'n grote mate van diversiteit dat we er in dit kader niet verder bij stil willen staan.

Onder de derde categorie vallen hoofdzakelijk archivariissen en historici die te werk zijn gesteld bij de grotere waterschappen. We noemen in dit verband het Waterschap Vallei en Veluwe, de Hoogheemraadschappen Schieland, Rijnland, Delfland en Hollands Noorderkwartier en het Polderdistrict Rijn en IJssel. Maar ook archivariissen van andere instanties houden zich met waterstaatkundige onderwerpen bezig, hetgeen blijkt uit bijdragen van mensen werkzaam bij het Nationaal Archief, het Noord-Hollands Archief, het Regionaal Archief Alkmaar, het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe en het Streekarchief Goeree-Overflakkee. Men zou eigenlijk meer bijdragen van archivariissen verwachten, omdat zij bij uitstek thuis zijn in de historische bronnen die zij hebben geordend. Helaas is gedurende de laatste decennia het werkterrein van deze functionarissen verschoven naar archivering en archiefbeheer, ten koste van het historisch onderzoek. De 'ouderwetse', over historische onderwerpen publicerende archivaris bestaat (vrijwel) niet meer.

Overzien we de vierde categorie, de amateurs en de studenten, dan valt de grote diversiteit die daarbinnen optreedt in het oog. Onder deze groep scharen zich niet alleen jonge beginnende wetenschappers die hun doctoraal- of masterscriptie presenteren maar ook andere academici waaronder een burgemeester, een theoloog en een arts. Zelfs zien we hoogleraren uit andere takken van wetenschap in het tijdschrift publiceren.

Afb. 4 Een van de Maasplassen bij Roermond. Niets over Limburg in vijftienvijftig jaar Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis. De geografische spreiding van artikelen mag beter.

Wie zijn de kampioenen? Ofwel, wie van deze onderzoekers produceerde de meeste artikelen? Hier moet worden opgemerkt dat het merendeel van de auteurs zijn/haar optreden beperkt tot één, hoogstens twee publicaties. Er is echter een groep die veel vaker aan de inhoud van het Tijdschrift heeft bijgedragen. De absolute kampioen is Frits David Zeiler, van wie we maar liefst tweeëntwintig bijdragen telden. Dit hangt hoofdzakelijk samen met de stapsgewijze publicatie van het glossarium. Ook de andere deelnemers aan dit project, zoals Helga Danner (16x), Ben van Rijswijk (16x) en Chris Streefkerk (18x) scoren daarom hoog. Verder rekenen we Th.P.M. van der Fluit met zestien bijdragen tot de categorie 'veelschrijvers'. Bij hem is dit hoofdzakelijk te danken aan zijn werkzaamheden voor de regelmatig verschijnende bibliografie. Andere actievelingen zijn Adri de Kraker (11x), Diederik Aten (11x), Marie-Louise ten Horn-Van Nispen (9x) en Petra van Dam (8x).

Geografische zwaartepunten

Eerder in dit artikel is reeds aandacht besteed aan de vraag in welke mate in het tijdschrift de waterstaatsgeschiedenis buiten onze landsgrenzen aan bod is gekomen. Dit bleek vrij beperkt te zijn. Een andere kwestie die nog niet aan de orde is gekomen betreft de geografische spreiding van artikelen over de waterstaatsgeschiedenis binnen Nederland zelf. Dit levert een curieus resultaat op. De meeste artikelen (vierentwintig stuks) gaan over onderwerpen in Zuid-Holland. Direct daarop volgen Noord-Holland en Zeeland (respectievelijk negentien en achttien artikelen). De rest van Nederland blijft daarbij ver achter. Opvallend is dat Utrecht met vier publicaties zeer onderbelicht blijft. Hetzelfde geldt voor waterrijke provincies als Friesland en Groningen met respectievelijk vier en één publicatie(s). De overige provincies moeten het met een vergelijkbare score doen: Noord-Brabant en Gelderland respectievelijk vijf en vier artikelen en Drenthe en Overijssel allebei twee artikelen. Helemaal onderaan hangt Limburg: daarover is in ons tijdschrift niets gepubliceerd, evenmin over Flevoland, trouwens. Aan deze grote onevenwichtigheid zou door de redactie wellicht iets kunnen worden gedaan.

Epiloog

Het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis bevat vele waardevolle publicaties. Het is plezierig voor de auteurs dat zij in staat worden gesteld diepgaand op de materie in te gaan. Op de omvang wordt gelukkig nauwelijks beknibbeld. Bij andere tijdschriften wil dat nog wel eens een probleem zijn. Eveneens positief is de omstandigheid dat auteurs en lezers in de gelegenheid worden gesteld om over een onderwerp met elkaar in debat te gaan, hoewel de toon somtijds wel wat fel kan uitvallen. De wederzijdse reacties moeten niet onaangenaam worden en hier ligt een meer corrigerende taak voor de redactie voor de hand. In ieder geval duidt de discussie wel op betrokken lezers en onderzoekers. Daarnaast is het plezierig om te kunnen opmerken dat de bijdragen worden aangeleverd door een grote groep geïnteresseerde onderzoekers van diverse pluimage, hetgeen de diversiteit qua onderwerp en zienswijze bevordert.

Minder positief is het feit dat al meer dan tien jaar de rubriek 'bibliografie' van het tooneel is verdwenen. Wellicht kan dit in de toekomst worden ondervangen door deze omisatie te laten oppakken door een groep correspondenten. Een moeilijk punt is de eenzijdige gerichtheid op Holland en Zeeland. De redactie wordt opgeroepen om aan de achterblijvende 'randpartijen' van Nederland meer ruimte te geven. De afgelopen tweehonderd jaar is ook in de hogere delen van Nederland genoeg op waterstaatkundig gebied gebeurd om daar aandacht aan te besteden. Ook publicaties over het buitenland zijn helaas sterk ondervertegenwoordigd. Hierbij gaat het niet alleen om studies van aangrenzende kusten zoals van België, Groot-Brittannië, Duitsland en Denemarken, maar ook om de ontwik-

keling die de waterbeheersing heeft doorgemaakt in kustgebieden, rivierdelta's en overstromingsvlakten elders in de wereld. Door vergelijkende studies kan hierover veel nieuwe kennis worden opgebouwd. Misschien zal dit leiden tot meer Engelstalige artikelen. Wellicht kan in dit kader de standing van het tijdschrift verder worden opgekrikt door de introductie van het instrument van *peer review*.

Bij deze nabetrachting willen we het laten. We hopen dat het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis zich ook de komende vijfentwintig jaar voorspoedig blijft ontwikkelen.